

A VÁLSÁGKEZELÉS ÉS A MŰSZAKI ZÁRAK

Dr. Bodrogi László mk. ezredes, egy. docens,
a hadtudomány kandidátusa
MH ZMKA Műszaki tanszék

Az 1990-es években - melybe napjaink is beletartoznak - hazánk közvetlen környezetében is felszínre törtek az elmúlt évtizedekben felhalmozódott problémák válságjelenségei. Az addig egységesnek hitt országok szétesése következtében kialakult polgárháborúk, a helyi etnikai villongások, a szervezett bűnözés, a menekültek tömeges megjelenése - és sok más ok - alapjaiban megváltoztatták a "biztonság"-ról alkotott eddigi felfogásunkat.

Az egyes országok belső feszültségei különféle biztonságpolitikai kihívásokat jelenthetnek számunkra, melyeket elsősorban politikai - végszükség esetén katonai - eszközökkel kezelni kell. Előfordulhat olyan mérvű veszélyeztetettség, amely elhárítása egy bizonyos határon túl már nem oldható meg politikai és diplomáciai eszközökkel és szükségessé válhat katonai lépések megtétele is. Ennek célja a Magyar Köztársaság integritásának, területi épségének megővése.

A válságkezelés egy - szakaszokra bontható - folyamat, amely magába foglal minden tevékenységet, ami annak megakadályozására irányul, hogy az adott helyzet fegyveres konfliktus kialakulásához vagy a meglévő kiterjedéséhez vezessen.

Jelen tanulmányban a válságkezelés katonai feladatai sorában a műszaki biztosítás egy szűk - de véleményem szerint jelentős - területének vizsgálatával foglalkozom - történetesen, hogy milyen visszatartó erővel rendelkezhetnek a műszaki záruk ebben a folyamatban.

A kérdés nem egyszerű, mert a műszaki záruk egyes formái - mint például a robbanó záruk - veszélyesek lehetnek

a helyi lakosságra is, ugyanakkor túlzott mérvű alkalmazásuk irritáló lehet a konfliktusban résztvevő másik félre is. Nem hagyhatók figyelmen kívül viszont a nemzetközi előírások sem, melyeket betartani kötelességünk.

A katonai magatartást alapvetően meghatározó elv kell legyen, hogy a foganatosított intézkedések ne fokozzák, hanem tartsák szinten, ha lehet fékezzék a fegyveres konfliktus eszkalációját. Csak annyi erő és eszköz időben és térben korlátozott célú alkalmazása indokolt, amely a folyamatban addig kialakult konkrét helyzet kezeléséhez szükséges. Ilyen "eszközök" lehetnek a műszaki zárak is, melyek nagy előnye, hogy alapvető jellemzőikből adódóan nem támadó, hanem **védelmi jellegűek**. Tehát minden esetben valamit óvnak, védenek az ellenség behatásától. Ez alól kivételt képeznek a távaknásító eszközökkel létrehozható aknamezők, melyek "provokatív" céllal, idegen területen is alkalmazhatók. Mivel a Magyar Honvédség jelenleg ilyennel nem rendelkezik, így ennek felhasználása sem következhet be.

A továbbiakban a **válságkezelés valószínű időszakainak** - amely egyúttal bizonyos eszkalációt is jelent - figyelembevételével elemzem a műszaki zárak különböző formái alkalmazásának lehetőségeit.

1. A politikai feszültség fokozódásának, a fegyveres harcok határközeli kirobbanása veszélyének időszaka

Ennek valószínű tartalma:

- a szomszédos országban kiéleződött belső konfliktus;
- a migráció megindulása a közös határszakaszon vagy egy harmadik országon keresztül;
- a határmenti válságövezetben mindkét részről a fegyveres testületek fokozott bevonása a rendfenntartási feladatok ellátására.

Ebben az időszakban a fő szerep a politikusokra és a diplomatákra hárul. A rendvédelmi szervek és a BM Határőrség bizonyos intézkedéseket már foganatosít. A Magyar Honvédség az előkészületi és felkészülési tevékenységen túlmenően a felderítő rendszer részeit aktivizálhatja, anyagi-, szállító- és biztosító erőkkel megerősítheti a rendőri és határőr szerveket.

A műszaki zárak telepítésére képes műszaki alegységek - alapvetően helyőrségeikben - felkészülési feladataikat végzik.

Elképzelhetőnek tartom, hogy a migráció irányokba terelése, szükség szerint megakadályozása céljából a veszélyeztetett határszakaszokon kisebb alegységek drótkerítéseket építenek. Ez egyben a legkevésbé ellenőrizhető szakaszokon más illetéktelen személyek ki- vagy behatolását is megakadályozhatja. Jól használhatók ezek a határfolyók saját partján, ahol általában jellemző a sűrű aljnövényzet is, így a figyelés korlátozott.

Amennyiben a majdani fegyveres konfliktus kirobbanására előreláthatóan reális esély látszik, célszerű lehet "puhasávok" előzetes kialakítása. Ezek "észrevétlen" létrehozására különösen kedvező lehetőség nyílik a tavaszi vagy őszi mélyszántások időszakában.

A puhasáv nem más, mint az ellenség támadására legalkalmasabb irányokban, nyílt terepszakaszokon az országhatár mentén a talaj mély felszántása. Célszerű, ha ez a védelemre alkalmas terepszakasz előtt helyezkedik el, mélysége legalább 200-300 m és a barázda az országhatárra merőleges, vagy azzal kis szöget zár be. Ez az egyenetlen talajfelület önmagában is jelentősen akadályozza az "áttévedt" kötelékek vagy a majdani támadó csoportosítás mozgását. Ha esőt kap, vagy öntözésre berendezett területen van, a legjobb terepjáró képességű harccselekmények kirobbanása előtt harckocsi elleni aknák telepítésével akadály jellege tovább növelhető. Nagy előnye, hogy nem irritálja a másik felet, gyakorlatilag a mezőgazda-

sági munkák rejtése mellett jó előkészületet biztosít a későbbi védelmi harctevékenység sikere érdekében. Ha a válság tovább nem mélyül, a terület felhasználható mezőgazdasági termékek termesztésére.

A puhasávok kialakítása nem katonai feladat, nem is katonák hajtják végre. Szerintem jobb, ha nem is mutatkoznak azon a területen, mert az felfedné kialakításuk célját. Ebben az időszakban jelentősen megnő a fegyveres erők javaslattevő szerepe, így a cél érdekében a katonai vezetés élhet e javaslattal a politikai vezetés felé.

A feszültség fokozódásának időszakában gondolni kell az olyan műszaki záruk előkészítésére, amelyek munka- és időigényesek. Ilyenek többek között a **vízzárak**. A kisebb vízfolyásokat - elsősorban azokat ahol tározott víz is rendelkezésre áll - föl lehet duzzasztani, az átkelésre alkalmas partszakaszok átáztathatók, elmocsarasíthatók, ezáltal járhatatlanná tehetőek. Ez a feladat is végrehajtható a civil vízügyi szervek közreműködésével, így nem látszik katonai tevékenységnek.

Az ilyen feladatok végrehajtása megkezdhető nem csak az országhatár közelében, hanem a majdani tervezett védelmi terepszakaszok előtti vízfolyásokon is. Ez a mozgást nem akadályozza, mert csak közvetlenül a folyómedret és a partokat érinti. Ezen tevékenység szervezési kérdéseit kandidátusi értekezésemben korábban már kidolgoztam*.

Párhuzamosan az ezirányú feladatokkal - szintén a vízügyi szervek közreműködésével - "mederszabályozás" címén a várható ellenséges betörés irányában a vízfolyásokon meglévő átkelésre alkalmas partszakaszokat át lehet alakítani. Ez azt jelenti, hogy a be- és kihajtóhelyeken a partokat földmunkagépekkel olyan meredekségűre kell kialakítani, melyet a két-éltű eszközök nem képesek leküzdeni.

* "A vízzárak létrehozása, fenntartása és értékelése a Dunántúlon megvívandó védelmi hadműveletben." 1990. ZMKA.

Mindezen tevékenységgel akkor sem okozunk kárt, ha a politikai feszültség nem fokozódik tovább, ugyanakkor ha mégis bekövetkezik a fegyveres támadás, jelentős időt nyerhetünk és nagyhatékonyságú zárat alakíthatunk ki.

A fentiekhez hasonlóan előkészíthetők egyes nem robbanó műszaki zárok legyártási dokumentációi, a gyártási technológia legfontosabb elemei. Így például a vasbeton harckocsi akasztók sablonjai, a fa- és fém harckocsi akasztók gyártásához szükséges anyagok és eszközök. Ha nagy a fegyveres agresszió bekövetkezésének valószínűsége, a vasbeton elemek gyártása meg is kezdődhet. Kötésgyorsító anyagok hozzáadása nélkül ugyanis a megbízható betonszilárdság kialakulásához 14-21 nap szükséges.

A leírtakon kívül a válságkezelés első időszakában lehetséges más műszaki zárok alkalmazása is. Ekkor azonban mindenképpen elsősorban az előkészítő tevékenységre, valamint a nem robbanó zárok egyes formáinak létrehozására hagyatkozhatunk. Nagyon fontos azonban, hogy ezek a rendszabályok nem lehetnek kiváltói, mozgató rugói a válság növekvő intenzitásának, területi kiterjedése növekedésének!

2. A határmenti fegyveres konfliktus kirobbanásának időszaka

Ennek tartalma lehet:

- a fegyveres erők egy részének bevonása;
- a tömeges migráció megállítása lehetőség szerint még a határ túloldalán;
- kisebb fegyveres összecsapások a határközelben;
- átlövések, légi határsértések;
- diverziós tevékenység veszélye.

Ebben az időszakban már "keményebb" katonai tevékenységre is sor kerülhet. Így a műszaki zárok alkalmazásának lehetőségei is nagyobbak.

A tömeges migráció csökkentése vagy megállítása

érdekében csak a gyalogság elleni **nem robbanó** műszaki záruk néhány formája alkalmazható. Polgári lakosság ellen ugyanis robbanó műszaki záruk telepítése tilos! Számításba jöhet az egy-vagy kétsoros drótkerítés, a mozgatható spanyolbak, a hordozható dróthenger, stb. Ezen zárukak ez esetben gyakorlatilag jelképes értékük lehet, hiszen mindegyik viszonylag könnyen leküzdhető és nem valószínű, hogy az azon átmászó menekült ellen bárki tűzparancsot adna ki. Ugyanakkor mint jelkép visszatartó hatású lehet és megkönnyíti a határőrök tevékenységét a rendfenntartásban. Ugyanezen záruk felhasználhatók a menekült táborok elkerítése, védelme érdekében is.

Ezen időszak fontos feladatát képezheti a gazdaság működőképességét biztosító objektumok védelmében való részvétel. Az ilyen fontos objektumok fokozott diverziós veszélynek vannak kitéve. Ezzel a másik fél egyes agresszív csoportjai nyíltan fenyegetőzhetnek, zsarolásra használhatják fel, feltételeket szabhatnak. De az is előfordulhat, hogy a felderítés útján szerzünk tudomást az objektumok veszélyeztettségéről. Ha nincs tudomásunk ilyenről, akkor is kötelességünk ezek védelméről gondoskodni. Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy a Paksi Atomerőmű vagy a százhalombattai olajfinomító kikapcsolása milyen veszélyekkel és következményekkel járhat.

Az ilyen jelentős objektumok köré komoly védelmi rendszerrel kell építeni, melynek a műszaki záruk is részét képezhetik. A védelmi rendszer távolságát úgy célszerű meghatározni, hogy a fontosabb építményekben kívülről lövészfegyverekkel ne lehessen kárt tenni. Például az olajfinomító tartályait ne tudják átlőni.

E feladat végrehajtása érdekében a műszaki záruk több formája is felhasználható. Mindenekelőtt többsoros drótkerítéssel kell megvédeni az illetéktelen behatolástól, melyet folyamatosan figyelés alatt kell tartani. Ha a veszélyeztettség nagy mérvű, nem tartom lehetetlennek jelzőknak, táposóknak vagy repeszhatású gyalogság elleni aknák alkalmazá-

sát sem. Ezek telepítését azonban csak drótkerítések között, a polgári lakosság véletlen bejutását kizárva szabad végrehajtani. Az aknák jelenlétét jól látható táblákkal jelölni kell, ha szükséges erről széles körű tájékoztatást kell adni. Ezen robbanó záruk alkalmazásának lényege a védelem, az elriasztás és nem az azon való felrobbanás lehet. Ha egy mód van rá, mindezt jelzőaknák felhasználásával célszerű megoldani. Nagyon nehéz megtalálni azt az optimális megoldást, hogy biztonságosan megvédjük az objektumot is, de ártatlanok se essenek áldozatul.

A válság ezen időszakában előfordulhat felderítő csoportok országhatáron történő átdobása is. E célra nagyon alkalmasak az olyan határszakaszok, melyeket közös vízi akadály alkot. A saját parton a vízből való kihajtási helyeken, a hullámtéren gyalogság elleni drótakadályok, kedvező esetben jelzőaknák telepíthetők, melyeket a határőrség képes figyelés alatt tartani.

Az eskaláció fokozódásával folytatni kell (vagy meg kell kezdeni) az 1. pontban vázolt nem robbanó műszaki záruk létrehozását, a zárelemek legyártását.

A válságkezelés második időszakára továbbra is jellemző az óvatos, megfontolt és mértéktartó katonai tevékenység, néhány esetben azonban már elkerülhetetlen az előkészületek egyes nyílt formáinak megjelenése.

3. A határmenti harcok áttérjedése közvetlen veszélynek időszakára

Az időszak tartalma:

- harcoló csoportok átsodródása a határon;
- "véletlen" bombavetések, tüzérségi átlövések a MK területére;
- a reguláris erők határközeli összevonása;
- agressziós lépések a MK területére;
- nyílt agresszió veszélye.

Ebben az időszakban már nyilvánvalóvá válnak az agresszor szándékai, így fokozatosan egyre inkább bevonásra kerülnek a Magyar Honvédség kijelölt csapatai is. Először a készenléti erők, majd mind több katonai szervezet vonul fel a veszélyeztetett határszakaszra. Ez maga után vonja a műszaki csapatok - így a zárttelepítő és utász alegységek - kirendelését is. Ekkor már a műszaki zárok nyílt telepítésére is sor kerülhet.

A leginkább veszélyeztetett határszakaszokon elfoglalják kijelölt támpontjaikat, védőkorleteiket azon alegységek, melyek feladata az átsodródó vagy provokációs céllal átjövő fegyveres csoportok elleni oltalmazás. Ezek fő feladata a lakott települések védelmével a polgári lakosság biztonságának garantálása. A kiépített támpontok elé, a köztük lévő hézagokba elsősorban gyalogság-, ha szükséges harckocsi elleni aknacsoportok, esetleg aknamezők telepíthetők. Fontos követelmény, hogy ezek még véletlenül se okozzák a vétlen polgári lakosság sérüléseit. Ezért célszerű az aknacsoportok jól látható jelölése és a saját lakosság erről történő tájékoztatása. A cél még ebben az esetben is csak a behatolni szándékozó fegyveres csoportok szándékáról való lemondatása és nem azok megsemmisítése lehet.

Ebben az időszakban szükségessé válhat zárttelepítő alegységek aknatelepítő felszerelésekkel történő kirendelése is, melyek a páncélozott harceszközökön betört csoportok blokkírozását oldhatják meg. E feladatot a műszaki csapatok természetesen páncéltörő tüzérséggel, harckocsi- vagy gépesített lövész alegységgel együttműködve végzik. Megfelelő felkészülés után ezen zárttelepítő kötelékek viszonylag rövid idő alatt képesek egy adott terepszakasz lezárására.

Fokozott figyelmet kell fordítani a fontos objektumok védelme érdekében. Különösen a határmenti övezetben lévő, de a mélységben elhelyezkedő, a gazdaság működőképességét jelentősen befolyásoló objektumok védelmét is növelni

szükséges. A 2. pontban leírtak figyelembevételével ezen objektumok számát növelni kell, ahol robbanó és nem robbanó műszaki záruk alkalmazására egyaránt sor kerülhet. Ez annál is inkább szükséges, mert az eszkaláció fokozódásával az ezek elleni terrorcselekmények veszélye is megnövekszik.

Amennyiben bekövetkezik a nyílt agresszió közvetlen veszélye, megtörténik a reguláris katonai szervezetek mozgósítása, majd az adott területre való felvonulása, ez már egy minőségileg más tevékenységet jelent. Annak ellenére, hogy az alapvető feladat - a háború elkerülése - még mindig a diplomatákra hárul, véleményem szerint ez már nem válságkezelő tevékenység. Ezzel megkezdődik az első védelmi hadművelet előkészítése, melyben a műszaki záruk az előzőeknél is fontosabb szerepet játszanak.

Jelen rövid tanulmányt a Vezérkari Tanfolyamon kidolgozott szakdolgozatom tartalma alapján készítettem azzal a céllal, hogy e téma keretében az együttgondolkodást elősegítsem. A válságkezelés katonai - ezen belül műszaki - rendszabályainak értelmezése még nem eléggé kiforrott, az egyes szakemberek véleménye, nézetei helyenként eltérőek. Nyílt titok, hogy a jövőben a Magyar Honvédség alkalmazását illetően a válságkezelés a korábbiaknál nagyobb jelentőséget kap. Gondolataimmal ennek tisztázásához szeretnék hozzájárulni.

Felhasznált irodalom:

1. A Magyar Honvédség ideiglenes hadműveleti utasítása
2. A Magyar Honvédség Szárazföldi haderőnemének Harcszabályzata I. rész
3. Szakutastítás az összefegyvernemi harc műszaki biztosítására
4. A Műszaki biztosítás alapjai - jegyzet (MH ZMKA)
5. A THDS védelmi hadműveletének műszaki biztosítása - - jegyzet (MH ZMKA)